

אם מדובר לענין ערלה, הרי הפירות שחנטו לפני ט"ו בשבט בשנה הרביעית הן ערלה.

ואם מדובר לענין "רבעי", (258) הרי הפירות שחנטו לפני ט"ו בשבט בשנה החמישית, עדיין אסורים באכילה מחוץ לירושלים, משום "רבעי". (259).

א-י ומוסיפה הברייתא: אף על פי שאמרנו שהנוטע שלשים יום לפני ראש השנה משהגיע ראש השנה עלתה לו שנה ראשונה, בכל זאת אין שלשת שנות הערלה מסתיימות בראש השנה, אלא: **ופירות נטיעה זו — אסורין עד ט"ו בשבט.**

"ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים". ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני. ואם רצה לפדותו ולהעלות דמיו לירושלים, פודה ומוסיף חומש. [ויקרא שם. רמב"ם מעשר שני ורבעי ט א — ב].

259. לשון הברייתא: "ופירות נטיעה זו אסורין עד טו בשבט".

ויש שדייקו מלשון זו, שדוקא בנטיעה זו שנטעה שלשים יום לפני ראש השנה. ולא עברה עליה שנה שלימה עד ראש השנה, הרי שפירותיה אסורים עד ט"ו בשבט. אבל כל שעברה על הנטיעה שנה שלימה עד ראש השנה, אין פירותיה אסורים עד ט"ו בשבט. [אלא בראש השנה הרביעית נעשו רבעי. ובראש השנה החמישית מותרים לגמרי]. וכתב הרא"ש [הלכות ערלה סימן ט] שאף מלשון רש"י כאן משמע כן. ואף הסוברים כן נחלקו בדין זה:

יש אומרים שהנוטע מיד אחרי ראש השנה, הפירות מותרים מיד אחר ראש השנה של השנה הרביעית. [בעל המאור אליבא דשיטה זו. ור"י מלוניל. וכן דייק החזון איש מלשון הרמב"ם נטע רבעי ט יב].

[וכן כתב שיטת ריב"ב בשם ה"ר שמואל בר דוד. ומדבריו נראה שכל שנטע 30 יום לפני ט"ו בשבט דינו כן. עיין שם].

אבל הראב"ד [שם] סובר שדוקא אם נטע לפני ראש השנה בתוך שלשים יום [שלא עלתה

שלשים יום יעקור:

[א] דעת רש"י שהנוטע בתוך שלשים יום לפני שביעית. אסור לקיים את האילן מפני שלשים יום הללו הם תוספת שביעית. שמוסיפין מחול על הקודש. ואף על פי שחכמים הוסיפו ואסרו מפסח בתבואה ומעצרת באילנות, מכל מקום בדיעבד אם נטע לא יעקור אלא כשנטע בתוספת שביעית דאורייתא, דהיינו שלשים יום. ריטב"א בדעת רש"י.

[ב] דעת רבנו תם שאסור לקיים את האילן מפני שהוא נקלט בשביעית עצמה. [להלן י ב ד"ה שלשים ושלשים]. אבל לענין תוספת שביעית דעת רבנו תם שאין דין תוספת שביעית מדאורייתא אלא בחרישה. [עיין תוספת כאן ד"ה ומותר. ורמב"ן וריטב"א בשם רבנו תם].

[ג] הרמב"ן והר"ן כתבו שאסור לקיים את האילן, מפני שמאחר שמונים לו את השנה הראשונה לערלה בשנה השביעית. אם כן לאחר זמן כאשר ימנו את שנותיו מן השביעית יאמרו שבשביעית עצמו נטעו את האילן ועיין שם.

וכל זה לדעת הגמרא בהוה אמינא. אבל למסקנת הגמרא להלן י, ב. הכל מודים שהברייתא כאן סוברת שיום אחד בשנה חשוב שנה. והטעם שהנוטע בתוך שלשים יום יעקור — משום שהנטיעה נקלטת בשביעית. עיין שם.

258. נטע רבעי היינו פירות שחנטו בשנה הרביעית לנטיעת האילן. ונאמר [ויקרא יט]

”שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל.

ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה’.

ובשנה החמישית תאכלו את פריו.”

ובאה האות ו’ להוסיף על הענין הראשון, ולומר: שלש שנים יהיה לכם ערלים, ואף בשנה הרביעית יהיה ערלה.

וכן לענין רבעי: בשנה הרביעית יהיה פריו קדש, ואף בשנה החמישית.

פעמים שהפירות חונטים בשנה הרביעית, ועדיין הנטיעה אסורה משום ערלה. (262) דהיינו, כשחנטו הפירות לפני ט”ו בשבט.

כי אף על פי שאחד בתשרי הוא ראש השנה ל”נטיעה”, (260) מכל מקום, הרי כעבור שלש שנים, נעשית הנטיעה ל”אילן”, ואין השנה השלישית או הרביעית של שנות האילן נגמרות אלא בט”ו בשבט. (261)

והוינן בה: **מנא הני מילי?**

מנין לנו שאף לאחר שכלו שלשת שני ערלה מלאות, עדיין נוהג איסור ערלה על הפירות שחנטו לפני ט”ו בשבט בשנה הרביעית? וכן מנין לנו שדין רבעי נמשך גם מעבר לשנה הרביעית, עד ט”ו בשבט שאחריו?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ומטו בה, יש אומרים זאת משמיה דרבי ינאי:

אמר קרא [ויקרא יט, כג כה]:

חשוב שנה. ואילו ראש השנה לנטיעה היה בט”ו בשבט, או הנוטע 30 יום לפני ט”ו בשבט היתה עולה לו שנה. תוספות, ריטב”א. [עיינ בדבריהם].

[ולדעת הסוכרים בהערה הקודמת שהנוטע שנה שלימה לפני ראש השנה אין הפירות אסורים אלא עד ראש השנה של השנה הרביעית. אם כן יש נפקא מינה במה שתשרי הוא ראש השנה, אף לענין זה].

261. כתב הריטב”א: הפירות החונטים בין ראש השנה לט”ו בשבט חנטו על ידי מי הגשמים של שנה שעברה, [שהעלו שרף באילן, ואותו שרף מגדל את הפירות עתה], ולפיכך הם נחשבים פירות ערלה.

262. דהיינו, הפירות אסורים בהנאה לעולם משום ערלה. רש”י.

לו שנה בראש השנה] אין הפירות אסורים עד ט”ו בשבט מפני שעברה עליהם שנה שלימה. וכן דעת הריטב”א אליבא דשיטה זו.

והרבה ראשונים סוכרים שלעולם פירות הנטיעה אסורים עד ט”ו בשבט. ואפילו אם נטעם לפני ראש השנה [רו”ה, רשב”א, ריטב”א, ר”ן, טור יו”ד רצ”ד וכן משמע מדברי תוספות כאן].

להלכה: כתב החזון איש שיש להחמיר בארץ לאסור לעולם עד ט”ו בשבט. ולהקל בחוץ לארץ [שכל המיקל בערלה בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ]. והמיקל בארץ יש לו על מי לסמוך. [ערלה סימן יב ס”ק ה, ודיני ערלה אות 1].

260. אף על פי שהפירות אסורים עד ט”ו בשבט, נפקא מינה ממה שראש השנה לנטיעה בתשרי, לענין הנוטע 30 יום לפני ראש השנה

ומבארת הגמרא היכן מצינו שרבי מאיר סובר שיום אחד בשנה חשוב כשנה:

דתניא: "פר" האמור בתורה פתם, כל מקום שנאמר בתורה "פר" סתם, (264) הרי הוא פר **בן עשרים וארבעה חדש** [שנתיים] ועוד **יום אחד, דברי רבי מאיר**.

רבי אלעזר אומר: פר האמור בתורה סתם, הרי הוא פר **בן עשרים וארבעה חדש**, ועוד **שלוש יום**.

לפי שהיה רבי מאיר אומר:

כל מקום שנאמר **עגל בתורה פתם**, הרי זה **בן שנה** [כמו שנאמר: "עגל וכבש בני שנה". ויקרא ט].

וכל מקום שנאמר "עגל **בן בקר**" (265) הרי זה **בן שתיים שנים**. (266)

וכן פעמים שהפירות חונטים **בהמישית**, ועדיין הנטיעה **אסורה משום רבעי**, כשהם חונטים לפני ט"ו בשבט. (263)

שנינו בברייתא: הנוטע המבריך והמרכיב פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה, ואסור לקיימן בשביעית.

והוינן בה: **לימא**, האם צריכים אנו לומר שהברייתא הזאת היא **דלא כרבי מאיר**?

דאי, שאם תאמר שהברייתא נשנית על ידי **רבי מאיר**, יקשה:

הא אמר רבי מאיר להלן שאפילו **יום אחד בשנה חשוב כשנה שלימה!** ואם כן, אפילו אם נטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה צריך שתעלה לו למנין שנה ראשונה של שנות ערלה?

[ואפילו אם נכתב בתורה "פר בן בקר" רש"ש. עיין שם. [וכן מוכח ברש"י להלן ד"ה פר, ובתוספות ד"ה עגל].

265. היינו ביום השמיני של המילואים, שנאמר [ויקרא ט]: "קח לך עגל בן בקר לחטאת". רש"י.

266. שנאמר שם: "קח לך עגל בן בקר לחטאת, ואיל לעולה, תמימים". המילה "תמימים" מתייחסת בין לעגל בן הבקר, ובין לאיל, ולא נאמר "תמים" על כל אחד בפני עצמו.

ולפיכך דרשו בתורת כהנים שהשוה הכתוב פר בן בקר לאיל, ששניהם יהיו תמימים אף בשנות חייהם, וכשם שאיל הוא כבש בן שנתיים, אף עגל בן בקר כן.

ומנין שהאיל הוא בן שנתיים? מפני שמאחר שכבש הוא בן שנה [כמבואר בתורה כמה

263. הסוברים [לעיל הערה 259] שהנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה אין הפירות אסורים עד ט"ו בשבט, פירשו את הגמרא "פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה", היינו כשנטעה שלשים יום לפני ראש השנה. והגמרא נקטה לשון "פעמים", מפני שאם נטעה סמוך לראש השנה הרי אין הפירות אסורים עד ט"ו בשבט.

ומכאן הוכיחו כדבריהם [שהנוטע סמוך לראש השנה אין הפירות אסורים עד ט"ו בשבט].

אולם הרז"ה והריטב"א דחו ראיה זו. ופירשו, שמאחר שרוב הפירות אינם חונטים לפני ט"ו בשבט, ואין הדבר הזה מצוי אלא מעט ובמקצת ממני האילנות, לפיכך נקטה הגמרא לשון "פעמים".

264. כלומר, שלא התפרשו מנין שנותיו בתורה.

וכל מקום שנאמר "פר" (267) הרי זה בן שלש שנים.

ונחלקו רבי מאיר ורבי אלעזר אימתי נחשב הפר בן שלש:

לדעת רבי מאיר משנכנס יום אחד בשנה השלישית הרי הוא בן שלש. מפני שיום אחד בשנה חשוב שנה.

ואילו לדעת רבי אלעזר רק כאשר עברו שלשים יום בשנה השלישית הרי הפר בן שלש, כי שלשים יום בשנה חשובים שנה.

וכיון שבברייתא לעיל שנינו שהנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה.

הרי אם אמר שהברייתא נשנית על ידי רבי מאיר, יקשה: מדוע הנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה? הרי לדעת רבי מאיר יום אחד בשנה חשוב שנה!

ומיישבת הגמרא את הברייתא אף לדעת רבי מאיר:

אפילו אם תימא שהברייתא נשנית גם לפי רבי מאיר, יש ליישב את דברי הברייתא:

כי אימתי קאמר רבי מאיר שיום אחד בשנה חשוב שנה, דוקא בסוף מנין שנה. (268) וכגון יום אחד בתחילת השנה השלישית, שהיא

סוף השנים הנצרכות להכשיר את הפר להקרבה.

אבל בתחילת מנין שנה, כגון ביום הראשון של השנה הראשונה של הנטיעה, שהיא בתחילת מנין שנות הערלה – לא אמר רבי מאיר שיום אחד חשוב שנה, אלא מודה הוא בזה שדוקא שלושים יום חשובים שנה.

ומתירוץ הגמרא עולה שהשנה שבסוף המנין קל יותר להחשיב בה יום בשנה כמו שנה, מאשר השנה שבתחילת המנין. שהרי בסוף מנין השנים לדעת רבי מאיר יום אחד בשנה חשוב שנה. ואילו בתחילת המנין דוקא שלשים יום חשובים שנה.

ומוכיח רבא שאין לומר כן, אלא אדרבה, סוף המנין חמור מתחילתו:

אמר רבא: איך יתכן לומר כדברי התרצן לעיל שסוף המנין קל מתחילתו? וכי לאו קל וחומר הוא שתחילת המנין עדיף על סופו לענין שהמקצת יחשב ככולו?!

אשה שראתה דם בימי נדתה, מדאורייתא אינה צריכה למנות שבעה ימים נקיים מדם, אלא מונה שבעה ימים מתחילת ראייתה.

ואפילו אם ראתה דם כל שבעת הימים, אלא שפסקה לראות לפני סוף היום השביעי, הרי מן התורה היא יכולה להטהר מיד, בערב שאחרי היום השביעי, שאז היא טובלת ונטהרת. (269)

פעמים], ממילא איל הוא בן שנתיים. [רש"י והגהת הב"ח על פי תורת כהנים].

267. ואפילו כשנאמר "פר בן בקר" רש"י, תוספות.

268. גירסת הספרים שלפנינו, "בסוף שנה". אבל ברש"י הגירסא "בסוף שנים". וכן ברבנו חננאל. וכן הגיה הרש"ש בגמרא. [ועיין ריטב"א].

269. אשה שראתה דם בימי נדתה, מדאורייתא צריכה למנות שבעה ימים לטומאתה. ואפילו אם

ראשונה] עולה לה למנין שנה, אף בתחילתה, בתחילת קצבת השנים, מקל וחומר?!

שהרי תחילת המנין קלה יותר מסופו, כפי שלמדנו בענין נדה.⁽²⁷⁰⁾

אלא, בהכרח, שלדעת רבי מאיר, הסובר שיום אחד בשנה חשוב שנה בסוף השנים, הרי אף בתחילתן יום אחד בשנה חשוב שנה.

ומעתה, בהכרח, שהברייתא לעיל [שאמרה הנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה] היא שלא כדעת רבי מאיר.

ותמהינן: **ואלא מאי?** כדעת מי כן תעמיד את הברייתא?

אם לדעת **רבי אלעזר** [הסובר ששלשים יום בשנה חשובים שנה]?

ואפילו אם האשה ראתה דם ביום הראשון של תחילת ראייתה סמוך לשקיעה, הרי מיד כשהגיעה השקיעה עלה לה אותו היום למנין שבעת הימים שהיא צריכה למנות לימי נדותה, ואינה צריכה למנות מכאן ואילך אלא רק עוד ששה ימים נוספים, כדי שתוכל לטבול ולהטהר.

ומה נדה, שאין תחלת היום השביעי עולה לה **בסופה**, אלא היא חייבת להמתין כל היום, ולטבול רק בערב שאחריו.

אף על פי כן, סוף היום הראשון עולה לה בתחילתה, לגבי זה שאם ראתה דם סמוך לשקיעת החמה, עולה לה אותו היום למנין שבעת ימים, ואינה צריכה למנות מכאן ואילך אלא ששה ימים נוספים.

שנה, שיום אחד עולה לה בסופה, לגבי מנין השנים המכשירות את הפר להקרבה.

ב-י וכי **אינו דין** שנאמר **שיום אחד** [בסוף שנה

ורשאית לטבול מדאורייתא ביום. אבל חכמים אסרו לטבול עד הערב, שמא תראה דם במשך היום, ונמצאה טמאה למפרע. [נדה עג א].

וכיום, אשה הרואה דם, בין בימי הנדות ובין בימי הזיבות, ואפילו טיפה בלבד, סופרת שבעה ימים נקיים, כדי שלא יבואו לכלל טעות [נדה סו א].

270. הקשו תוספות: אמנם בימי נדות מקצת היום הראשון ככלו, ומקצת היום האחרון אינו ככלו, אבל הרי בענין זיבות הוא להיפך: היום הראשון צריכה האשה לספרו בטהרה מתחילתו. ואילו ביום האחרון היא רשאית מדאורייתא לטבול בתחילת היום! [ראה הערה הקודמת

שפעה דם כל אותם הימים, פוסקת בטהרה [בנקיות] ביום השביעי לפני בין השמשות, וטובלת בערב.

ומיום השמיני ואילך במשך 11 יום, הם "ימי זיבה", שאם ראתה באותם הימים יום אחד, פוסקת בטהרה בו ביום, וטובלת למחרת, ו"משמרת" את היום ההוא שלמחרת בדיני טומאה, שאם תראה בו הרי היא טמאה למפרע. וכן אם ראתה יומיים, משמרת את היום השלישי. אך אם ראתה שלשה ימים רצופים, הרי היא זבה גדולה, וסופרת שבעה ימים שלימים נקיים בטהרה.

שבעת הימים הנקיים צריכים להיות בשלימות בנקיות, משקיעת החמה ואילך. אבל ביום האחרון, אינה צריכה לספור אלא את תחילתו,